

06. Türkçe öğretmeni adaylarının farklı metin tasarımlarına ilişkin görüşleri

Seçil ORTAKÖYLÜ¹

Erhan DURUKAN²

APA: Ortaköylü, S.; Durukan, E. (2021). Türkçe öğretmeni adaylarının farklı metin tasarımlarına ilişkin görüşleri *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (22), 118-134. DOI: 10.29000/rumelide.885539.

Öz

Bu çalışmanın amacı farklı metin tasarımlarına ilişkin Türkçe öğretmeni adaylarının görüşlerini belirlemektir. Çalışma nitel araştırma modeline göre yürütülmüştür. Bu amaçla alan yazından hareketle metin tasarım öğeleri belirlenmiş, sekiz farklı tasarım oluşturularak iki farklı türde (öyküleyici ve bilgilendirici) metne uygulanmış ve bu metinlerin tasarımlarıyla ilgili Trabzon Üniversitesi Fatih Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalında öğrenim görmekte olan 23 son sınıf öğrencisiyle görüşmeler yapılmıştır. Elde edilen veriler kodlanarak içerik analizi yapılmıştır. Çalışmanın sonunda katılımcıların en çok görüş bildirdikleri metin tasarım öğesinin görseller olduğu sonucuna ulaşılmıştır. En fazla tercih edilen metinlerin genellikle 2,5 kenar boşluğuna sahip, tırnaksız yazı karakterlerinden “Arial” ile 11 puntoda yazılmış, harfler arasındaki boşlukları normal olan, iki sütundan oluşan ve iki görselli oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca katılımcıların hiç görseli olmayan veya bir görsele sahip olan metinleri ve tek sütundan oluşan düzenlemeyi tercih etmedikleri sonuçları elde edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Metin, metin tasarımı, Türkçe öğretmeni adayları

The opinions of prospective Turkish teachers on various text designs

Abstract

The aim of this study is to determine the views of prospective Turkish teachers on different text designs. In this study, the qualitative research model was used. For this purpose, text design elements were determined based on the literature and eight different designs were created and applied to two different types of texts (narrative and informative). Interviews were held with 23 senior students studying at Trabzon University, Fatih Faculty of Education, Department of Turkish Education. Content analysis was made by coding the obtained data. At the end of the study, the most common text design element that the participants expressed an opinion was visuals. It was concluded that most of participants was preferred text that was designed with “Arial” typeface, 2.5 margins, 11 font size, normal letter spaces, consist of two columns and have two visuals. In addition, the results were obtained that the participants did not prefer texts with no visuals or with one visual and the arrangement consisting of a single column.

Keywords: Text, text design, prospective Turkish teachers

¹ MEB, Türkçe Öğretmeni, Çamlıhemşin Anadolu İmam Hatip Lisesi (Rize, Türkiye), secil.ortakoylu@gmail.com, ORCID ID: 0000-0003-4662-7856 [Araştırma makalesi, Makale kayıt tarihi: 03.02.2020-kabul tarihi: 20.03.2021; DOI: 10.29000/rumelide.885539.]

² Prof. Dr., Trabzon Üniversitesi, Fatih Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Türkçe Eğitimi ABD, (Trabzon, Türkiye), erhandurukan@gmail.com, ORCID ID: 0000-0001-9600-3190

Giriş

Eğitim-öğretim, öğrencinin öğretmen ve öğrenme materyaliyle etkileşim kurması ile gerçekleşen bir süreci gerektirir. Bu süreçte etkili olan pek çok etken vardır. Bu etkenlerden biri kullanılan materyaldir. Bir materyal ne kadar etkili ise süreç o kadar verimli olur. Öğretmenler derslerinde öğrenimi kolaylaştırmak, bilgilerin kalıcılığını arttırmak ve öğrencinin ilgisini çekebilmek için materyallerden faydalanırlar. Türkçe dersinde kullanılan başlıca materyal metinlerdir. “Metin kelimesi bir kitabın içindeki kısımları, başlı başına tek bir konuyu, makaleyi veya birkaç paragraftan oluşan ve bir ana fikre sahip olan yazıları anlatmak için kullanılmaktadır” (Akyol, 2016, s. 33). Güneş’e (2017, s. 249) göre “Metin; bilgi, duygu ve düşüncelerin yerleştirildiği yapılardır.” Dili somutlaştırma aracı olarak metinlerde anlamsal nitelik öne çıkmaktadır. Bu yönüyle her metnin ayrı bir yapısı vardır. Bu yapılar yazarın iletmek istediği mesaja göre değişmektedir. Yazarın iletişi metnin türüne, boyutuna, anlatım biçimine ve dil özelliklerine etki etmektedir (Güneş, 2017).

Geçmişten günümüze dil eğitimindeki önemini koruyan metinler Türkçe öğretiminde hâlâ ilk başvuru materyalleridir. “Türkçe öğretiminde dil becerilerini geliştirmek için çeşitli metinler kullanılmaktadır. Metinlerin özelliklerini bilmek, yapılarını keşfetmek, öğrenme ve öğretim sürecini etkilemektedir” (Güneş, 2017, s. 249).

Yapılandırmacı anlayış çerçevesinde metinler artık amaç değil, araç hâline gelmiştir. “Dil öğretiminde metinler dilsel, zihinsel, sosyal ve zihinsel bağımsızlık becerilerini geliştirmek için birer araçtır. Yani metinler öğrencilere çeşitli becerileri öğretmek için araç olarak kullanılmaktadır” (Güneş, 2017, s. 259). Buna göre yeni sistemde metin öğretimi yerine metinle öğrenme anlayışı hâkimdir.

Metinlerin öğrenme ile olan ilişkisi göz önüne alındığında metin tasarımının önemi anlaşılabilir. Öğrenmenin sağlanabilmesi için doğru ve etkili bir metin tasarımı yapılması gerekmektedir. “Yazarlar, metinlerinin tasarımının, okuyucuların gerçekleştirmesi gereken bileşen anlama işlemlerinin her birini desteklediğinden emin olarak okurların metin bilgilerini anlamalarına ve hatırlamalarına yardımcı olabilirler” (Glynn ve Britton, 1984). Etkili düzenlenmiş bir metin tasarımı okumayı kolaylaştıracağı gibi okumaya güdüleme, okuduğunu anlama ve hafızada tutma konusunda da okuyucuya yardımcı olacaktır.

Yazılı materyallerden olan metinlerin tasarımında dikkate alınması gereken faktörleri Yalın (2003, s. 150) şu şekilde saymıştır: Tutarlılık, sayfa düzeni, görsel materyaller, yazı stili, yazı türü ve boyutu, vurgulama araçlarının kullanımı. Ünal ve Şimşek’e (2000) göre, eğitim amaçlı yazılı iletilerin tasarımında dikkate alınması gereken noktalar şunlardır: Sayfa büyüklüğü, sütun genişliği, kenar boşlukları, yazı büyüklüğü, yazı fontu, yazı stilleri, büyük harf, renk, başlıklar, metin hizalama, satır aralıkları, paragraf- cümle ve sözcük uzunluğu, görsellerin konumu.

Metin tasarımı denince akla “tipografi” kavramı gelmektedir. Moholy-Nagy’e (2012, s.33) göre “Tipografi, harf biçimindeki iletişimdir.” Bir diğer tanıma göre ise “Tipografi, sözel bilgilerin farklı yazı karakterleri, büyüklük, satır uzunluğu ve boşluklama değerleri ile oluşturulması sanatı ve tekniğidir” (Yücebaş, 2006, s. 180). Tipografinin başlıca görevi okunmaktır, diğer işlevleri sonra gelmektedir.

Hartley (2004), metin tasarımındaki tipografik faktörleri şu şekilde başlıklandırmıştır:

- Sayfa büyüklüğü

- Standart sayfa büyüklüğü
- Marjinler (kenar boşlukları)
- Sütun genişlikleri
- Yazı büyüklüğü
- Yazı karakteri
- Büyük harfler
- İtalik harfler
- Renk
- Boşluklar (yatay ve dikey boşluklar)

Alpan'a (2008, s. 109) göre "Bir kitapta ya da yazılı materyalde metin tasarımı kendine özgü bir tasarım alanıdır. Metin tasarımında tipografik öğelerin ve metin örgütleyicilerin başta okunabilirlik olmak üzere sayfa tasarımına uyum, estetik etki gibi çok yönlü tasarım ilkeleri bulunmaktadır." Alpan (2008, s.107), metin tasarımını tipografik öğeler ve metin örgütleyiciler başlıkları altında toplamıştır:

"Tipografik öğeler: Yazı (harf) boyutlarının öğrenci düzeyine uygunluğu, yazı karakterinin okunabilirliği, yazı renginin ya da ton değerinin etkili kullanılması, satırlar arası yatay ve dikey boşluğun dengeli kullanılması, dikkat odaklayıcı sözcük ya da sözcüklerin etkili tasarlanması, satır uzunluğunun okunabilir ölçüde olması, sözcükler arasındaki boşlukların dengeli olması, harfler arasındaki boşlukların dengeli olması, metnin sayfadaki bütünlüğüne dikkat edilmesi."

Tanımdan da anlaşılacağı üzere tipografik öğeler metnin yazı tasarımıyla alakalıdır. Bu tasarım sayesinde metnin okunurluğu, okuturluğu ve anlaşılabilirliği artırılabilir. Sarıkavak'a (2014, s. 65) göre "Okuturluk her şeyin hoşnut edici bir okuma yaratmasıdır. Okunurluk, yazı karakteri ve harf ölçüsüne bağlı iken okuturluk bütün tasarımda temellenir." O hâlde metin tasarımı sayfa üzerinde başlayan ve okurun okuma ilgisini, güdüsünü, tutumunu ve stratejisini etkileyen bir yol izlemektedir.

Tipografi sadece metnin bir şekil alması demek değildir. "Tipografi bir tasarıma kişilik ve duygu veren en etkili unsurlardan biridir; aldığı görsel biçim, söz konusu fikrin erişilebilirliğini ve okuyucunun tepkisini çarpıcı biçimde değiştirir" (Ambrose ve Harris, 2012a, s. 38). Ambrose ve Harris'e (2013, s. 55) göre "Tipografi, yazılı bir fikrin görsel bir biçim verilmesi anlamına gelir. Görsel biçimin seçimi, yazılı bir fikrin okunabilirliğini ve okuyucunun okuduklarına karşı duygularını önemli ölçüde etkiler."

Bir metnin tasarımı tipografik elemanlar diye nitelendirilen metni oluşturan temel öğelerin düzenlenmesi ile yapılır. "Tipografik elemanlar, sözel bilgileri içeren ve ileten harf, rakam ve noktalama işaretlerinden oluşan yazılarken; görsel elemanlar fotoğraf ve illüstrasyonlardır" (Yücebaş, 2006, s. 6). Yazı ve görseller okuyucunun özelliklerine, tercihlerine ve metnin amacına, türüne uygun şekilde düzenlendiğinde etkili bir metin tasarımı oluşturulabilir. Becer' e (2015, s. 176) göre "Bir tasarımda kullanılan tipografik karakterlerin seçimindeki en önemli kriter; görsel malzemeyi en son kullanan kişinin yani okuyucunun gereksinimleridir." Tipografik tasarımın yapımından sonra anlamını kazandığı yerin okuyucunun zihni olduğu düşünüldüğünde tasarımcı okuyucuyu ve vermek istediği mesajı iyi düşünerek ilerlemelidir.

Tipografik tasarım yapılırken yazı karakteri, yazı büyüklüğü, satır aralığı, harf aralığı, metnin hizalanması, sütunlama, paragraf uzunluğu, görseller, yazının ton değeri ve kenar boşlukları ayarlanarak çeşitli tasarımlar elde edilebilir. “Yazı karakteri, aynı özel tasarıma sahip karakterler, harfler, rakamlar, semboller ve noktalama işaretleri derlemesidir” (Ambrose ve Harris, 2012b, s. 40). Bir metni düzenlerken türüne, amacına ve diğer tasarım öğeleriyle ilişkisine göre değişik yazı karakterleri kullanılabilir. Farklı yazı karakterlerinin oluşmasındaki etkenlerden biri “tırnak”tır. Tırnak, “Yazı karakterinin ana dikey veya yatay çizgisinin sonunda yer alan ve gözün metin satırında ilerlemesine yardımcı olarak okumayı kolaylaştıran küçük vurgu” şeklinde tanımlanmaktadır (Ambrose ve Harris, 2017, 246). Yazı karakterleri “tırnaklı” ve “tırnaksız” olmak üzere iki grupta ele alınabilir. “Bir tırnaklı yazı karakterinin vurgularının sonlarında vurguyla kesişen küçük çizgileri vardır, tırnaksız yazı karakterlerinin yoktur” (Ambrose ve Harris, 2012b, s.46). Sarıkavak (2014, s. 39), tırnaklı yazıların oluşturdukları boşluklar sayesinde özellikle küçük puntodaki yazıları okumada kolaylık sağlayacağını belirtmiştir. Ambrose ve Harris (2013, s. 63), tırnaklı fontla yazılmış bir metin gövdesinin tırnaksız fontla yazılmış olana oranla daha rahat okunacağını söylemiştir.

Yazı karakterleri “tırnaklı” ve “tırnaksız” yazı karakterleri olmak üzere iki grupta ele alınabilir.	Yazı karakterleri “tırnaklı” ve “tırnaksız” yazı karakterleri olmak üzere iki grupta ele alınabilir.
Tırnaklı (serif) yazı karakteri	Tırnaksız (sans serif) yazı karakteri

Şekil 1. Tırnaklı ve tırnaksız yazı karakterleri

Yazı büyüklüğü de denilen yazı boyutu, yazı vurgularının üstündeki ve altındaki boşluklarını da içeren, tipografik karakter gövdesinin dikey boyutudur (Ambrose ve Harris, 2013, s. 56). Yazının büyüklüğü okuyucu kitlesine uygun şekilde seçilmelidir.

10 punto	Yazının büyüklüğü metnin etkileşime gireceği okuyucu kitlesine uygun şekilde seçilmelidir.
11 punto	Yazının büyüklüğü metnin etkileşime gireceği okuyucu kitlesine uygun şekilde seçilmelidir.
12 punto	Yazının büyüklüğü metnin etkileşime gireceği okuyucu kitlesine uygun şekilde seçilmelidir.

Şekil 2. Yazı büyüklüğü örnekleri

Bir metin tasarımının okunur ve okutur olması yazı ve boşluk dengesinin iyi ayarlanmasına bağlıdır. Koşar, Yüksel, Özkılıç, Avcı, İmer ve Çiğdem’ e (2004, s. 47) göre harfler ve satırlar arasındaki boşluk yazının kolay okunması ve algılanmasını sağlayacak şekilde ayarlanmalıdır.

Sayfa kenar boşlukları, yazının karmaşıklığını azaltmaya yardımcı olur. Yalın’a (2003, s. 151) göre okuma, not alma ve aranan bilgiyi bulmayı kolaylaştıran kenar boşlukları geniş tutulmalıdır, böylece okuyucunun dikkati sayfanın merkezine çekilebilir.

Satır aralığı dikey düzlemde satırların birbirine olan uzaklığıdır.

1 satır aralığı	Bir metin tasarımının okunur ve okutur olması yazı ve boşluk dengesinin iyi ayarlanmasına bağlıdır.
1,25 satır aralığı	Bir metin tasarımının okunur ve okutur olması yazı ve boşluk dengesinin iyi ayarlanmasına bağlıdır.
1,5 satır aralığı	Bir metin tasarımının okunur ve okutur olması yazı ve boşluk dengesinin iyi ayarlanmasına bağlıdır.

Şekil 3. Satır aralığı örnekleri

Harfler arasındaki boşluk yatay düzlemde her bir harfin birbirine olan uzaklığıdır.

Dar Harf Aralığı	Bir metin tasarımının okunur ve okutulması yazı ve boşluk dengesinin iyi ayarlanmasına bağlıdır.
Normal Harf Aralığı	Bir metin tasarımının okunur ve okutulması yazı ve boşluk dengesinin iyi ayarlanmasına bağlıdır.
Geniş Harf Aralığı	Bir metin tasarımının okunur ve okutulması yazı ve boşluk dengesinin iyi ayarlanmasına bağlıdır.

Şekil 4. Harf aralığı örnekleri

Metnin sağa, sola, iki yana hizalanması veya ortalanması metin tasarımı yapılırken göz önüne alınması gereken bir diğer unsurdur. Ambrose ve Harris' e (2017, s. 118) göre hizalama "Yazının bir metin bloku içindeki yatay konumudur." Sola hizalama, metnin sol tarafının sabit bir başlangıca sahip olduğu fakat sağ tarafında girintilerin olduğu bir hizalama çeşididir ve değişken satır uzunluklarına yol açabilir. Sağa hizalama, başlangıç noktası değişken olan yazıların tamamen sağa dayandırılmasıyla yapılır. Metni ortalama, yazının sayfanın ortasında yer aldığı ve iki tarafında farklı girintilere sahip satırlardan oluşan hizalama çeşididir. İki yana hizalama ise metnin sağa ve sola dayalı olarak hizalanmasıdır. Bu hizalama çeşidi, metnin iki yanda da temiz çizgilere sahip olmasını sağlar fakat sözcükler arasında dengesiz boşluklar oluşmasına yol açabilir.

Sola hizalama, metnin sol tarafının sabit bir başlangıca sahip olduğu fakat sol tarafında girintilerin olduğu bir hizalama çeşididir.	Sağa hizalama başlangıç noktası değişken olan yazılarına tamamen sağa dayandırıldığı hizalama çeşididir.	Metni ortalama, metnin sayfanın ortasında yer aldığı ve iki tarafında farklı girintilere sahip satırlardan oluşan hizalama çeşididir.	İki yana hizalama ise metnin sağa ve sola dayalı olarak hizalanmasıdır. Bu hizalama çeşidi, metnin iki yanda da temiz çizgilere sahip olmasını sağlar.
---	--	---	--

Şekil 5. Metin hizalama örnekleri

Tipografik tasarımda bir diğer unsur sütunlama yapmak, yani metni dikey düzlemde bir veya birkaç parçaya yerleştirmektir. Bir metnin devam ettiği alan sütun olarak adlandırılabilir. Yalın'a (2003, s. 151) göre yazılı materyallerin tasarımında metin uzun paragraflar içeriyorsa tek sütun, kısa paragraflar içeriyorsa iki sütun kullanılabilir. Poulton'un (1959) çalışmasında, farklı metin tasarımlarına sahip bilimsel yazıların tek sütun olarak düzenlenenlerinde okuyucu daha rahat bir okuma yapmış ve metni daha kolay anlamıştır. Lonsdale'nin (2016) araştırması ise iki sütunlu metin tasarımlarının ufak bir farkla da olsa okuyucu tarafından daha çok tercih edildiğini ortaya koymuştur.

Metnin çekiciliğini artıran bir diğer tipografik öge ise görsellerdir. Ünal ve Şimşek (2000, s.222), bir metinde görsellerin araya yerleştirilmesinin yazının akışını ve okuyucunun ilgisini dağıtabileceğini, bu yüzden sayfanın üst ya da alt yarısına yerleştirilmesini önermektedirler. Temaya ve konuya uygun, ilgi çekici ve hedef okuyucunun özelliklerine göre gerçekçi, benzeşik veya şematik görseller seçilebilir; metinde ilgili olduğu parçaya yerleştirilebilir.

Yazının ton değeri ile kasıt, sayfa üzerindeki harflerin siyahlığının yüzdesidir. "Yazının olabildiğince koyu siyah ya da koyu olması okumayı kolaylaştırmamakta tam tersi koyu yazının çok kullanılması gözü yormaktadır. Başlıklar ve vurgulanması gereken yerler dışında yazılar normal, diğer bir deyişle orta koyulukta olmalıdır" (Alpan, 2008, s. 113). Ayrıca kullanılan yazı karakterine, yazı büyüklüğüne ve sayfanın özelliğine göre aynı ton değerine sahip olsa da yazılar farklı görünebilmektedir. Bu durum, metin tasarımı yapılırken göz önünde bulundurulmalıdır.

Metin tasarımının diğer ögesi olan metin örgütleyiciler, bilgiler arasındaki ilişkilerin oluşturulması ile anlamının kolaylaştırılmasını sağlar. “Metin örgütleyiciler: Başlıkların etkili düzenlenmesi, içindekiler listesinin işlevsel biçimde düzenlenmesi, içindekiler listesinin ilgi çekici biçimde düzenlenmesi, kutuların amaca uygun kullanılması, her bölüm için ilgili başlıkların listesinin hazırlanması, sözlük düzenlenmesi, kaynakça düzenlenmesi” (Alpan, 2008, s. 107).

Bu araştırmada metin tasarımına yönelik ögeler belirlenmiş, farklı tasarımlar oluşturularak öyküleyici ve bilgilendirici metin türü örneklerine uygulanmış ve Türkçe öğretmeni adaylarının bunlara yönelik görüşleri belirlenmeye çalışılmıştır.

Yöntem

Araştırma modeli

Bu araştırma nitel araştırma modeline göre yürütülmüştür. Nitel araştırma; gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Nitel araştırmalar, “Durumları ve olayları katılımcıların bakış açılarından yakalamaya çalışırlar” (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2018, s.12). Çalışmanın verileri nitel veri toplama tekniklerinden olan görüşme (mülakat) tekniğiyle toplanmıştır. “Görüşme, araştırmada cevabı aranılan sorular çerçevesinde ilgili kişilerden veri toplama şeklinde ifade edilebilir” (Büyüköztürk vd., 2018, s. 158). Araştırma konusu ile ilgili derinlemesine bilgi elde edebilmek amacıyla yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. “Yarı yapılandırılmış görüşmeler hem sabit seçenekli cevaplama hem de ilgili alanda derinlemesine gidebilmeyi birleştirir” (Büyüköztürk vd., 2018, s. 159).

Çalışma grubu

Bu araştırmanın çalışma grubunu 2019-2020 güz yarıyılında Trabzon Üniversitesi Fatih Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalında öğrenim gören 16 kız ve 7 erkek olmak üzere 23 dördüncü sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Katılımcılar gönüllülük esasına göre seçilmiştir.

Verilerin toplanması

Alan yazın tarandıktan sonra metin tasarımıyla ilgili değişkenler listelenmiştir. Daha sonra araştırmacılar tarafından metin tasarımının tipografik yönünü ilgilendiren dokuz değişken belirlenmiştir. Bu değişkenlerden hareketle sekiz farklı metin tasarım şablonu oluşturulmuştur. Aşağıda bu şablonlar tablo hâlinde sunulmuştur:

Öge \ Metin	T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8
Kenar boşluğu	2,5	1,27	1,27	2,5	1,27	2,5	2,5	1,27
Yazı karakteri	Arial	Arial	Arial	Arial	Times New Roman (TNR)	Times NR	Times NR	Times NR
Yazı büyüklüğü	10	11	12	11	10	11	12	11

Ton değeri (%)	100	85	85	100	85	85	100	100
Hizalama	Sol	Sol	İki yana	İki yana	İki yana	Sol	Sol	İki yana
Satır aralığı	1,5	1,25	1	1,25	1,5	1,5	1	1,25
Harfler arası boşluk	Normal	Geniş	Geniş	Normal	Geniş	Normal	Normal	Geniş
Sütun	1	1	2	2	2	2	1	1
Görsel	-	1	2	2	1	2	1	-

Şekil 6. Metin tasarımlarında kullanılan değişkenler

Bu metin tasarımlarının her biri araştırmacılar tarafından seçilen bir bilgilendirici, bir öyküleyici olmak üzere toplam iki metne uygulanmıştır. Farklı tasarımlara sahip metinler katılımcılara sunulmuştur. Araştırmanın verileri, araştırmacılar tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme soruları uygulanarak elde edilmiştir. Öğretmen adaylarına yöneltilen sorular şunlardır:

- Öyküleyici metin tasarımlarında en okunabilir tasarım hangisidir? Neden?
- Öyküleyici metin tasarımlarında en az okunabilir tasarım hangisidir? Neden?
- Öyküleyici metinlerde en okunabilir bulduğunuz metin tasarımını geliştirmek için neler önerirsiniz?
- Bilgilendirici metin tasarımlarında en okunabilir tasarım hangisidir? Neden?
- Bilgilendirici metin tasarımlarında en az okunabilir tasarım hangisidir? Neden?
- Bilgilendirici metinlerde en okunabilir bulduğunuz metin tasarımını geliştirmek için neler önerirsiniz?

Verilerin analizi

Araştırmacılar tarafından görüşme esnasında alınan notlar derlenmiş ve elde edilen veriler incelenerek kodlamalar yapılmıştır. Verilerin analizinde içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizi, belirli kurallara dayalı kodlamalarla bir metnin bazı sözcüklerinin daha küçük içerik kategorileri ile özetlendiği sistematik, yinelenebilir bir teknik olarak tanımlanır (Büyüköztürk vd., 2018, s. 259).

Bulgular

Bu bölümde araştırma sonunda elde edilen bulgular tablolar hâlinde sunulmuştur.

Öğretmen adaylarının metin tasarım öğelerine yönelik görüş bildirme sıklıklarına ilişkin veriler Tablo 1'de gösterilmiştir:

	Öyküleyici metin	f	Bilgilendirici metin	f
Görsel	Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10, Ö11, Ö12, Ö13, Ö14, Ö15, Ö16, Ö17, Ö18, Ö19, Ö20, Ö21	21	Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10, Ö11, Ö12, Ö13, Ö14, Ö15, Ö16, Ö17, Ö18, Ö19, Ö20, Ö21	21
Yazı büyüklüğü	Ö1, Ö2, Ö4, Ö5, Ö7, Ö8, Ö12, Ö13, Ö14, Ö15, Ö18, Ö21	12	Ö1, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö12, Ö13, Ö14, Ö15, Ö18, Ö20, Ö21,	12
Diğer		12		12
Paragraf	Ö1, Ö4, Ö6, Ö9, Ö10, Ö17, Ö19, Ö20, Ö21	9	Ö1, Ö4, Ö5, Ö6, Ö9, Ö10, Ö17, Ö18, Ö21	9
Vurgulama	Ö18, Ö20	2	Ö21, Ö22	2
Başlık	Ö20	1	Ö15	1
Yazı karakteri	Ö1, Ö2, Ö4, Ö7, Ö8, Ö15, Ö16, Ö17, Ö19	9	Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö8, Ö9, Ö11, Ö15, Ö1	9
Satır aralığı	Ö3, Ö7, Ö14, Ö17, Ö16, Ö21, Ö22, Ö23	8	Ö9, Ö6, Ö16, Ö17, Ö21, Ö22, Ö23	7
Sütun	Ö1, Ö7, Ö17, Ö21, Ö23	5	Ö2, Ö7, Ö12, Ö17, Ö19, Ö23	6
Kenar boşlukları	Ö1, Ö6, Ö18	3	Ö18	1
Ton değeri	Ö7, Ö15, Ö22, Ö23	4	Ö1, Ö7, Ö9, Ö12, Ö21, Ö23	5
Hizalama	Ö8, Ö14, Ö17, Ö23	4	Ö1, Ö7, Ö8, Ö9, Ö18, Ö20, Ö23	7
Harfler arası boşluk	Ö2, Ö15	1	Ö7, Ö13, Ö18	2

Tablo 1. Öğretmen adaylarının metin tasarım öğelerine yönelik görüş bildirme sıklıkları

Tablo 1'e göre öyküleyici ve bilgilendirici metinlerin tasarımlarında katılımcıların en fazla görüş bildirdikleri öge görsellerdir (f=21). Onu sırasıyla yazı büyüklüğü (f=12) ve yazı karakteri (f=9) izlemektedir. Araştırmada değişkenler kapsamında sayılmamış olan paragraf, vurgulama ve başlık konularında katılımcıların bildirdiği görüşler "diğer" kategorisi altında toplanmıştır.

Öğretmen adaylarının görüşleri şu cümlelerle örneklenebilir:

Ö1- "Dördüncü tasarımda görsel, metnin arasında olduğu için daha güzel duruyor. Metni okuyup bitirdiğimi hissettiriyor."

Ö2- "Altıncı tasarımda iki görselin farklı renklerde kullanılması ilgi çekici olmuş."

Ö4- "Görsel olmadığı için birinci tasarımın okunabilirliği daha az. Görsel eklense iyi olur."

Ö5- "Dördüncü tasarımın yazı boyutu daha küçük olduğu için metni daha kısaymış gibi gösteriyor. Daha kolay okuyup bitirecektim hissi yaratıyor."

Ö10- "Görseller anlamayı artırıcı ve ilgi çekici olduğu için dördüncü tasarım daha okunabilir görünüyor. Görsel sayısı daha da artırılabilir."

Metin tasarımlarının tercih edilme sıklıklarına ilişkin veriler Tablo 2'de gösterilmiştir:

	Tercih edilen metin tasarımları		Tercih edilmeyen metin tasarımları	
	Öyküleyici	Bilgilendirici	Öyküleyici	Bilgilendirici
T1	-	-	4	5
T2	-	-	-	-
T3	1	8	3	1
T4	14	7	-	-
T5	-	1	2	2
T6	7	6	-	-
T7	1	1	5	3
T8	-	-	9	12

Tablo 2. Metin tasarımlarının tercih edilme sıklıkları

Tablo 2 incelendiğinde öyküleyici metin tasarımlarından en fazla tercih edilenlerin sırasıyla dördüncü (f=14) ve altıncı tasarım (f=7) olduğu görülmektedir. Bilgilendirici metinde ise en fazla tercih edilenler üçüncü (f=8) ve dördüncü (f=7) tasarımlardır. Birinci, ikinci ve sekizinci tasarımlar ise hiç tercih edilmemiştir.

Tercih edilmeyen iki tasarım ise öyküleyici metinde sekizinci (f=9) ve yedinci (f=5), bilgilendirici metinde sekizinci (f=12) ve birinci (f=5) tasarımlardır. İkinci tasarımın hiçbir kategoride hiçbir katılımcı tarafından seçilmediği tablodan anlaşılmaktadır.

Öğretmen adaylarının en fazla ve en az tercih ettikleri iki metin tasarımının özellikleri Tablo 3'te gösterilmiştir:

	En Fazla Tercih Edilen				En Az Tercih Edilen			
	Öyküleyici		Bilgilendirici		Öyküleyici		Bilgilendirici	
	T4	T6	T3	T4	T8	T7	T8	T1
Kenar Boşlukları	2,5	2,5	1,27	2,5	1,27	2,5	1,27	2,5
Yazı Karakteri	Arial	Times NR	Arial	Arial	TNR	TNR	TNR	Arial
Yazı Büyüklüğü	11	11	12	11	11	12	11	10
Ton Değeri (%)	100	85	85	100	100	100	100	100
Hizalama	İki yana	Sol	İki yana	İki yana	İki yana	Sol	İki yana	Sol
Satır Aralığı	1,25	1,5	1	1,25	1,25	1	1,25	1,5
Harfler Arası Boşluk	Normal	Normal	Geniş	Normal	Geniş	Normal	Geniş	Normal
Sütun	2	2	2	2	1	1	1	1
Görsel	2	2	2	2	-	1	-	-

Tablo 3. En fazla ve en az tercih edilen iki metin tasarımının özellikleri

Tablo 3'e göre en fazla tercih edilen tasarımlar genellikle 2,5 kenar boşluğuna sahip ve "Arial" turnaksız yazı karakteri ile yazılmıştır. Ayrıca yazı büyüklüğü 11, harfler arası boşluğu normal ve satır aralığı 1,25 olan metinlerin daha tercih edilebilir olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Bulgular incelendiğinde katılımcıların tercihinin iki sütundan oluşan ve iki görselin kullanıldığı metinlerden yana olduğu

görülmektedir. Yazının ton değeri konusunda ise katılımcılar farklı tercihlerde bulunmuş, bir ton değerinde çoğunluğu sağlayamamıştır.

En az tercih edilen tasarımlar incelendiğinde katılımcıların tek sütundan oluşan düzenlemeyi seçmedikleri söylenebilir. Ayrıca görseli olmayan veya bir görsele sahip olan metinlerin seçilmediği görülmektedir. En az tercih edilen tasarımların ortak olan bir diğer özelliği ise yazının ton değerinin %100 olmasıdır.

Satır aralığı, hizalama, harfler arası boşluklar konusunda tercihler değişebilmektedir. En az tercih edilen metinlerin çoğunlukla Times New Roman ile yazıldığı görülmektedir.

Yazı büyüklüğü konusunda belirli bir tercihin olmadığı tablodan çıkarılabilecek sonuçlardandır. En fazla tercih edilen metin tasarımlarının çoğunun yazı büyüklüğü 11 iken en az tercih edilen metin tasarımlarının yarısının yazı büyüklüğü 11'dir.

Metin tasarımları tercih edilirken yapılan açıklamalar şu cümlelerle örneklenebilir:

Ö1- *“Dördüncü tasarımın yazı büyüklüğü üçüncü tasarıma göre daha küçük olduğu için daha rahat okunabileceğini düşünüyorum.”*

Ö12- *“Altıncı tasarım daha saydam durduğu için daha rahat okunabilir, gözü yormaz. Bu yüzden onu seçtim.”*

Ö21- *“Görsellerin renkli olması ve metnin görselle başlaması güzel olduğu için öyküleyici metnin üçüncü tasarımı daha okunabilir.”*

Öğretmen adaylarının tercih etmediği metin tasarımlarını tercih etmeme nedenlerine yönelik açıklamaları şu cümlelerle örneklenebilir:

Ö1- *“Sekizinci tasarımı tercih etmezdim çünkü el yazısına benziyor ve tam bir paragraf gibi duruyor. Yazı şekli gözümü rahatsız ediyor.”*

Ö7- *“Beşinci tasarımın yazısı çok silik durduğu için onu tercih etmezdim.”*

Ö9- *“Sekizinci tasarımı tercih etmezdim çünkü ilgimi çekmedi. Yazı karakteri fena olmasa da sadece yazıdan oluşuyor ve görseli yok.”*

Ö14 *“Yedi numaralı tasarımda satırlar birbirine geçmiş gibi çok yakın duruyorlar. Bu yüzden onu tercih etmezdim.”*

Ö19- *“Birinci tasarımı seçmedim; çünkü görsel yok, sadece metin var. Bu yüzden daha uzun ve okuyup bitirmesi daha zor gibi görünüyor.”*

Öyküleyici metin tasarımını geliştirmeye yönelik öneriler Tablo 4'te gösterilmiştir:

Öneriler	f
Görsellerle ilgili öneriler	18
Görsellerin sayısı artırılabilir.	4
Görselden sonra boşluk bırakılabilir.	4
Görsel sonda olabilir.	2
Görseller daha dikkat çekici olabilir.	1
Görseller köşelere yerleştirilebilir.	1
Görsel başta olabilir.	1
Görseller renkli olabilir.	1
Görseller paragraflarla ilgili olacak şekilde dağıtılabilir.	1
Farklı renkte görseller bir arada kullanılabilir.	1
İkinci görsel metinde araya yerleştirilebilir.	1
İkinci sayfaya görsel eklenebilir.	1
Diğer öneriler	12
Önemli yerler, vurgulanmak istenen kelimeler koyu yazılabilir.	4
Değişiklik yapmaya gerek yok. (T4-T6)	2
Anahtar kelimeler renklendirilebilir.	1
Yazar adı koyu yazılabilir.	1
İlk harfler ilgi çekmesi için büyütülebilir.	1
Paragraf sayısı artırılabilir.	1
Paragraflar arası boşluk artırılabilir.	1
Paragraf uzunluğu düzenlenebilir.	1
Satır aralığıyla ilgili öneriler	3
Satır aralığı artırılabilir.	3
Yazı büyüklüğüyle ilgili öneriler	3
Yazı büyütülebilir.	2
Yazı küçültülebilir.	1
Sütunla ilgili öneriler	2
Tek sütun yapılabilir.	2
Yazı karakteriyle ilgili öneriler	1
Yazı karakteri (TNR) değiştirilebilir.	1
Toplam	39

Tablo 4. Öyküleyici metin tasarımını geliştirmeye yönelik öneriler

Tablo 4 incelendiğinde kategori bazında en fazla önerinin görsellere yönelik olduğu görülmektedir. Bu kategoride ise görsellerin sayısı ve görsel ile metin arasındaki boşluk olması en fazla öneride bulunan maddelerdir. En az öneri ise yazı karakteri konusunda verilmiştir. Dört ve altı numaralı metin tasarımlarını seçen bazı katılımcıların tasarımda bir değişikliğe gerek görmediği için öneride bulunmadığı söylenebilir.

Öyküleyici metin tasarımlarının geliştirilmesine yönelik öneriler şu cümlelerle örneklenebilir:

Adres
RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi
Osmanağa Mahallesi, Mürver Çiçeği Sokak, No:14/8
Kadıköy - İSTANBUL / TÜRKİYE 34714
e-posta: editor@rumelide.com
tel: +90 505 7958124, +90 216 773 0 616

Address
RumeliDE Journal of Language and Literature Studies
Osmanağa Mahallesi, Mürver Çiçeği Sokak, No:14/8
Kadıköy - ISTANBUL / TURKEY 34714
e-mail: editor@rumelide.com,
phone: +90 505 7958124, +90 216 773 0 616

Ö2- “Yazı karakteri değiştirilirse altıncı tasarım daha iyi olabilir.”

Ö4- “Altıncı tasarımın puntosu büyütülebilir ve sayfaya birkaç görsel eklenebilir. Ayrıca ilk harfler ilgi çekmesi için büyük yapılabilir ve önemli yerler koyu yazılarak vurgulanabilir.”

Ö10- “Paragraf uzunluğu düzenlenir ve paragraflandırma yapılırsa dördüncü tasarım daha iyi hâle getirilebilir.”

Ö15- “Dördüncü tasarımda görselden sonra boşluk bırakılmalı.”

Bilgilendirici metnin tasarımını geliştirmeye yönelik öneriler Tablo 5’te gösterilmiştir:

Öneriler	f
Görsellerle ilgili öneriler	16
Görseller artırılabilir.	5
Görselle yazı arasında boşluk bırakılabilir.	2
Görsel başta olabilir.	2
Farklı görseller olabilir.	2
İkinci görsel metnin ortasına eklenebilir.	1
İkinci sayfaya görsel eklenebilir.	1
Görseller renkli olabilir.	1
Görsellerin konuyla ilgili seçilmesine dikkat edilebilir.	1
Görsellerle kelimeler arasındaki boşluk azaltılabilir.	1
Diğer öneriler	15
Değişiklik yapmaya gerek yok. (T3-T4-T6)	6
Paragraf sayısı artırılabilir.	4
Başlık daha düzenli olabilir.	1
Başlık renkli yazılabilir.	1
Yabancı isimlerin Türkçe okunuşları parantez içinde verilebilir.	1
Paragraf başı yapılabilir.	1
Paragraflar arası boşluk artırılabilir.	1
Hizalamayla ilgili öneriler	2
Kelimeler arası açıklık azaltılabilir.	2
Sütunla ilgili öneriler	2
Tek sütun yapılabilir.	2
Yazı büyüklüğüyle ilgili öneriler	1
Yazı büyütülebilir.	1
Toplam	36

Tablo 5. Bilgilendirici metin tasarımını geliştirmeye yönelik öneriler

Tablo 5 incelendiğinde kategori bazında en fazla önerinin görsellere yönelik olduğu görülmektedir. Bu kategoride ise en fazla öneri görsellerin sayısının artırılmasına yöneliktir. Onu sırasıyla görselle metin

arasında boşluk olması, görsellerin yerinin başta olması ve farklı görsellerin kullanılması önerileri izlemektedir. En az önerinin verildiği kategori ise yazı büyüklüğüdür.

T3, T4 ve T6 numaralı metin tasarımlarını seçen bazı katılımcıların tasarımda bir değişikliğe gerek görmediği için öneride bulunmadığı söylenebilir.

Bilgilendirici metin tasarımlarının geliştirilmesine yönelik öneriler şu cümlelerle örneklenebilir:

Ö4- *“Altıncı tasarımdaki görseller artırılabilir.”*

Ö6- *“Üçüncü tasarımın paragraf sayısı artırılabilir yani paragraflandırma yapılabilir.”*

Ö9- *“Üçüncü tasarımda metin çok uzun görünüyor, kelimeler arası açıklık azaltılarak bu sorun giderilebilir.”*

Ö12- *“Altıncı tasarım tek sütun yapılırsa daha iyi olur.”*

Ö20- *“Üçüncü tasarımda konuyla ilgili görsel sayısı artırılabilir.”*

Sonuç, tartışma ve öneriler

Eğitim-öğretimin ana materyali olan metinlerin önemi yadsınmaz. Öğrenciler metni okuma ve anlamlandırma yoluyla yeni anlamlar oluşturmakta yani öğrenme hedeflerini gerçekleştirmektedir. Yeni eğitim görüşleriyle birlikte metinle öğrenme anlayışının hâkim olduğu göz önüne alınırsa metnin tasarım boyutunun öğrenmeyi etkilemesi ve bu sebeple öneminin artması kaçınılmazdır. Okuyucunun etkileşime girdiği metinlerin eğitici ve öğretici olmasının yanında amaca ve hedef kitlenin özelliklerine uygun, öğrenmeye güdüleyici ve öğrenmeyi kolaylaştırıcı şekilde tasarlanması metnin etkisini arttıracaktır. Bu çalışmada yazılı materyallerden olan metinlerin farklı tasarımlarına ilişkin Türkçe öğretmeni adaylarının görüşleri incelenmiştir.

Araştırma verilerine göre en çok dikkat çeken metin tasarım ögesi görsellerdir. Görsellerin okumayı ilgi çekici hâle getirme, okumaya güdüleme, anlamlandırmayı kolaylaştırma gibi etkileri göz önüne alındığında böyle bir sonuca ulaşılması doğaldır. Hiç görseli olmayan veya az olan metinlerin diğerlerine oranla daha az tercih edilmesi görselin okumaya isteklendirici etkisi ile açıklanabilir. Okuyucunun bir metne bakınca ilk karşılaştığı ve onu anlamlandırmaya başladığı yerlerden biri olan görseller katılımcılar tarafından önemli bir öge olarak görülmüştür. Ayrıca katılımcılar görselin başta veya sonda olmasına ve yazıda kaymaya sebep olmamasına, görselden önce ve sonra boşluk bırakılarak ona ait bir alan oluşturulmasına dikkat etmişlerdir. Eğitim amaçlı yazılı iletilerin tasarımı inceleyen Ünal ve Şimşek'in (2000) çalışmasındaki görsellerle ilgili sonuçlar ile bu çalışmada elde edilen bulgular birbirini destekler niteliktedir. Görsellerden sonra en fazla görüş bildirilen öğeler yazı büyüklüğü ve yazı karakteridir. Metinle ilk karşılaşmalarında görsellere dikkat eden katılımcıların, okumaya geçtiklerinde yazı büyüklüğü ve yazı karakterini okuma ve anlamada önemli öğeler olarak gördükleri söylenebilir. Vurgulama ve başlıklandırmayla ilgili görüşlerin bildirilmesi; katılımcıların metnin sadece tipografik unsurlarını ele almadığını, daha geniş açıdan baktıklarını gösterebilir. Ayrıca katılımcıların okuma öncesinde metni oluşturan örgütleyici unsurlara ve metin içi ipuçlarına başvurdukları söylenebilir. Buna göre metin, kendini oluşturan küçük parçalardan (yazı karakteri, yazı büyüklüğü, paragraflar, görseller vs.) meydana gelse de bütünü algılanarak ve göz önüne alınarak

anlaşılabilir bir yapıdır. Metin tasarımı yapılırken bu bütüncül algılama, bütüne yönelme eğilimi dikkate alınmalı ve tutarlı bir tasarım oluşturulmalıdır.

En çok tercih edilen metin tasarımlarında kullanılan yazı karakterinin genellikle tırnaksız (serifsiz) karakterlerden olan “Arial” olması okuma kolaylığından, tırnaklı yazı karakteri olan Times New Roman’a göre daha “modern” görünüyor olmasından kaynaklanabilir. “Times New Roman” harflerinin arası tırnaklar sebebiyle daraldığı için okumayı zorlaştırmakta, resmî bir görüntüye sahip olduğu için okuyucuya ilgi çekici gelmemektedir. Baş’ın (2014) çalışmasında uzun metinlerde kullanılmaya elverişli olmayan tırnaklı yazı karakterlerinin birbirine geçmiş gibi görüneceğinin belirtilmesi bu sonucu destekler niteliktedir. Arial yazı karakterleri her çizgisinde aynı kalınlığa sahip görüldüğü, çıkıntılara sahip olmadığı ve alışılmış olduğu için daha çok tercih edilmiş olabilir. Fakat en çok tercih edilen metin tasarımlarından birinin Times New Roman ile yazılmış olması da dikkate değerdir. Bu çalışmanın sonuçlarına göre metin tasarımında tercih edilebilirlik genellikle tırnaksız yazı karakterlerinden yana olsa da tek ve en önemli etkenin bu olduğu söylenemez. Yine de alan yazında tırnaklı yazı karakterinin daha çok tercih edildiği yönündeki anlayışa karşıt olarak bu araştırma; Bernard, Chaparro, Mills ve Halcomb’un (2002) çalışmasında olduğu gibi tırnaksız yazı karakterlerinin daha kolay okunduğu için tercih edileceğini göstermesi açısından değerlidir. Morrison-Jones ve North’un (2019) çalışması dijital ortamda yani ekranda en tercih edilen yazı karakterinin Arial olduğunu ortaya koyması ve bu durumun yazılı metinde de bu şekilde olabileceğini öne sürmesi açısından bu çalışmanın sonuçlarını destekler niteliktedir. Moret-Tatay ve Perea’nın (2011) çalışmalarında yaygın görüşün aksine tırnaklı yazı karakterinin değil de tırnaksız olanların okumada avantaj sağladığı sonucuna ulaşmaları bu araştırmanın sonucunu desteklemektedir. Bu durumun seçilen yazı karakterlerinin okuyucuya yabancı olmamasından kaynaklanıyor olabileceğinin göz önünde bulundurulması, diğer tırnaklı ve tırnaksız yazı karakterlerinin araştırmasının yapılması gerekmektedir. Yazı karakterlerinin tanıdık ve kolay okunur olmasının okuyucu tercihlerini olumlu yönde etkileyebileceğini belirten Beier ve Larson’un (2013) çalışması bu düşüncüyü desteklemektedir.

Yazı büyüklüğü 11 olan metinlerin tercih edilmesi okuyucu alışkanlığından kaynaklanabilir. Lonsdale’nin (2016) çalışmasında katılımcıların tercih ettiği tasarımların yazı büyüklüğünün (10,5) bu çalışmada en çok seçilen yazı büyüklüğüne yakın olması dikkate değerdir. Ayrıca en az tercih edilen metin tasarımlarında da yazı büyüklüğü 11’dir. Bu durum, okuyucuların rahatlıkla okuduğu sürece yazı büyüklüğüne dikkat etmemesinden veya aynı yazı büyüklüğüne sahip metinlerin sayfa üzerinde farklı görünmesinden kaynaklanıyor olabilir.

Daha bütün görüldüğü ve iç içe girmiş gibi görünmeden daha kısalmış algısı yarattığı için satır aralığı 1,25 olan metnin 1 ve 1,5 aralık değerine sahip tasarımlara kıyasla daha çok tercih edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Buna göre satır aralığının okumayı kolaylaştırıcı olması gerekmektedir. Bu sonuç, Ünal ve Şimşek’in (2000) çalışmalarında satır aralığının artmasının gözün metni izlemesini zorlaştıracaklarını ifade etmeleri ile benzer niteliktedir.

Araştırmanın sonuçlarına göre katılımcılar tek sütundan oluşan metinleri genellikle tercih etmemektedir. Bu durum, iki sütun hâlinde olunca metnin daha az görünmesi ve kısa satırlar arasında gözün daha rahat atlama yapabilmesiyle daha hızlı okuma imkânı sağlamasından kaynaklanabilir. Lonsdale, Dyson ve Reynolds’un (2006) ve Lonsdale’nin (2016) çalışmaları, tek sütunlu metin tasarımının küçük bir farkla da olsa iki sütunlu olan metne tercih edildiğini ortaya koymakta ve bu araştırmanın sonuçları ile karşıtlık sergilemektedir. Metin tasarımında diğer öğelerin etkisi göz ardı edilemediği için sütunlama üzerine ayrı bir çalışma yapılabilir.

Yazı ton değeri %100 olan metin tasarımlarının daha az tercih edilmesinin nedeni açık zemin üzerindeki çok koyu bir yazının gözü yoracağı ve okumayı yavaşlatacağı düşüncesidir. Katılımcılar bu sebeple ton değeri %85 olan tasarımlara yönelmiştir. Alpan'ın (2008) çalışmasında, %100 ton değeri yerine %80-85 değerlerinde olan bir yazının tercih edilmesi uygun görülmekte ve bu çalışmadaki öğretmen adaylarının ağırlıklı tercihi bunu desteklemektedir.

Bu araştırma sonunda hizalama konusundaki tercihlerin değişken olduğu ortaya çıkmıştır. Lonsdale'in (2006, 2014) çalışmalarında okuyucuların küçük bir farkla sola dayalı hizalamaya sahip metinleri tercih ettikleri görülmüştür. Fakat bu çalışmada, çoğunlukla iki yana hizalanmış metinlerin tercih edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Bazı çalışmalarda bu tür hizalamanın sözcükler arasında dengesiz boşluklara yol açtığı ve okuma hızını olumsuz etkileyeceği belirtilmiştir (Alpan, 2008; Şahin, 2012; Ünal ve Şimşek, 2000). Metnin sağ tarafında girinti-çıkıntular oluşturmadığı ve daha düzenli bir sayfa görüntüsü çizdiği için iki yana hizalamaya sahip tasarımlar tercih edilmiştir. Sayfa kenarlarındaki temiz başlangıçlar ve bitişler göze hoş gelmektedir. İki yana hizalama sonucunda metinde oluşabilen kelimeler arası düzensiz boşluklar ve bu boşlukların satırlar boyunca alt alta gelmesi gibi metin tasarımını kötü etkileyen sorunlar bu çalışmada dikkat çekmemiştir. Bu konuyla ilgili farklı metinlerle farklı metin tasarımları denenebilir.

Bu çalışma sonunda harfler arasındaki boşlukları normal aralığa sahip olan metin tasarımlarının çoğunlukla tercih edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu durumda katılımcıların harfleri tanımada ve algılamada harfler arası boşlukları önemli bulduğu söylenebilir. Harfler arasındaki boşluğun okunabilirliği etkilediği Alpan'ın (2008) çalışmasında da belirtilmiştir. Ayrıca bu sonuç, Reynolds ve Walker'in (2004) araştırmasında ulaştığı harf aralıklarının fark edildiği fakat metin okunabilir olduğu sürece önemli olmadığı sonucu ile desteklenebilir.

Araştırma sonuçlarına göre kenar boşluklarının fazla olduğu metin tasarımları daha fazla tercih edilmiştir. Bunun sebebi bu metinlerin daha az yoğun ve karmaşık görünmesi olabilir. Katılımcılar daha rahat okuyacakları, göz yormayan ve gerektiğinde sayfa boşluklarına not almaya olanak sağlayacak metin tasarımlarını kullanışlı bulmaktadırlar. Bu durum metin-boşluk ilişkisinin önemli bir öge olduğunu göstermektedir.

Araştırma sonuçlarından hareketle metin tasarımıyla ilgili eğitim alanında daha fazla çalışma yapılması gerektiği söylenebilir. Her metin tasarım ögesi ile ilgili ayrı çalışmalar yürütülebileceği gibi iki veya üç öge değişken kabul edilerek farklı araştırma desenlerinde (deneysel, özel durum vb.) çalışmalar yapılabilir. Okumanın geçirdiği dönüşüm ve farklı yazı karakterleri göz önüne alınarak bu çalışmadaki metin tasarımlarında kullanılan Arial ve Times New Roman dışındaki yazı karakterleri ile ilgili çalışmalar yapılabilir. Diğer tasarım öğelerinde değişken olarak belirlenen seçenek dışındaki değerler hakkında da araştırmalar gerçekleştirilebilir.

Kaynakça

- Akyol, H. (2016). *Programa uygun Türkçe öğretim yöntemleri* (8. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Alpan, G. (2008). Ders kitaplarında metin tasarımı. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(1) 107-134.
- Ambrose, G. ve Harris, P. (2012a). *Grafik tasarımın İlkeleri* (2.Baskı) (Çev. M. E. Uslu). İstanbul: Literatür. (2009).
- Ambrose, G. ve Harris, P. (2012b). *Tipografinin temelleri* (Çev. B. Bayrak). İstanbul: Literatür.
- Ambrose, G. ve Harris, P. (2013). *Yaratıcı tasarımın ilkeleri* (Çev. A. Tepecik ve M. D. Atılğan). İstanbul: Literatür.

- Ambrose, G. ve Harris, P. (2017). *Görsel tipografi Sözlüğü* (2. Baskı). (Çev. B. Bayrak). İstanbul: Literatür. (2010).
- Moholy-Nagy, L. (2012). Tipofoto. H. Armstrong (Der.), *Grafik tasarım kuramı: Tasarım alanından okumalar* (Çev. M. E. Uslu) içinde (s. 33-35). İstanbul: Espas.
- Baş, T. (2014). *Tipografide font kimliği ve yarattığı etkiler* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Becer, E. (2015). *İletişim ve grafik tasarım*. Ankara: Dost Kitabevi.
- Beier, S. ve Larson, K. (2013). How does typeface familiarity affect reading performance and reader preference. *Information Designing Journal* 20 (1), 16-31.
- Bernard, M.L., Chaparro, B.S., Mills, M.M. ve Halcomb, C.G. (2002). Examining children's reading performance and preference for different computer-displayed text. *Behaviour & Information Technology*, 21 (2), 87-96. DOI:10.1080/01449290210146737.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2018). *Eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri* (25. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Glynn, S. M.ve Britton, B. K. (1984). Supporting readers' comprehension through effective text design. *Educational Technology*, 24 (10), 40-43.
- Güneş, F. (2017). *Türkçe öğretimi yaklaşımlar ve modeller* (5. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Hartley, J. (2004). Designing instructional and informational text. D. H. Jonassen (Ed.), *Handbook of research on educational communications and technology* (p. 917-947). New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Koşar, E., Yüksel, S., Özkılıç, R., Avcı, V., İmer, G. ve Çiğdem H. (2004). *Öğretim teknolojisi ve materyal geliştirme* (3. Baskı). Ankara: Pegem A.
- Lonsdale, M. D. S. (2014) The effect of text layout on performance: A comparison between types of questions that require different reading processes. *Information Design Journal*, 21 (3), 279-299.
- Lonsdale, M. D. S. (2016). Typographic features of text and their contribution to the legibility of academic reading materials: An empirical study. *Visible Language*, 50 (1), 79-111.
- Lonsdale, M. D. S., Dyson, M.C. ve Reynolds, L. (2006). Reading in examination-type situations: The effects of text layout on performance. *Journal of Research in Reading*, 29 (4), 433-453.
- Moret-Tatay, C. ve Perea, M. (2011). Do serifs provide an advantage in the recognition of written words. *Journal of Cognitive Psychology*, 23 (5), 619-624.
- Morrison-Jones, N. ve North, T. L. (2019). Typographic effect on learning management system effectiveness. *World Journal of Educational Research*, 6 (2), 321-329.
- Poulton, E. C. (1959). Effects of printing types and formats on the comprehension of scientific journals. *Nature*, 184, 1824-1825. <https://doi.org/10.1038/1841824a0>
- Reynolds, L. Ve Walker, S. (2004). 'You can't see what the words say': Word spacing and letter spacing in children's reading book. *Journal of Research in Reading*, 27 (1), 87-98.
- Sarıkavak, N. K. (2014). *Görsel iletişim ve grafik tasarımda çağdaş tipografinin temelleri* (3. Baskı). Ankara: Seçkin.
- Şahin, M. (2012). Ders kitaplarının mesaj tasarımı ilkeleri açısından değerlendirilmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13 (3), 129-154.
- Ünal, F. ve Şimşek, A. (2000). Eğitim amaçlı yazılı iletilerin tasarımı. *Kurgu Dergisi*, 17, 211-223.
- Yalın, H. İ. (2003). *Öğretim teknolojileri ve materyal tasarımı*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.

Yücebaş, Ç. (2006). *Grafik tasarımında görsel bütünlük oluşturmada tipografi ile görseller arasındaki ilişki ve sanat eğitimiindeki yeri* (Yayımlanmamış doktora tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Adres

RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi
Osmanağa Mahallesi, Mürver Çiçeği Sokak, No:14/8
Kadıköy - İSTANBUL / TÜRKİYE 34714
e-posta: editor@rumelide.com
tel: +90 505 7958124, +90 216 773 0 616

Address

RumeliDE Journal of Language and Literature Studies
Osmanağa Mahallesi, Mürver Çiçeği Sokak, No:14/8
Kadıköy - ISTANBUL / TURKEY 34714
e-mail: editor@rumelide.com,
phone: +90 505 7958124, +90 216 773 0 616